

Gezi Direniş'i'nden Forumlara: Saatlerin Ayarını Bozan Politikanın Dönüşü

Can Irmak Özınanır, Ankara Üniversitesi İLEF, e-posta: irmakozinanir@gmail.com.

Haziran 2013, Türkiye tarihinde daha önce karşılaşılmamış bir toplumsal hareketin doğuşuna sahne oldu. İstanbul'daki Taksim Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilmesine karşı elli civarı aktivistin parka gitmesiyle başlayan direniş, polis saldırısı sonucunda bir anda tüm şehirlere yayıldı. Gezi Parkı'nda dayanışmanın hüküm sürdüğü günler yine ağır bir polis saldırısı ile sona erdiğinde hareket hiç beklenmedik biçimde kendisine yeni bir kanal yaratmayı başardı. Direnişin sürdüğü tüm şehirlerde parklarda forumlar başladı. Bu yazı Gezi Direniş'i'nden başlayıp park forumları ile devam etmekte olan süreci değerlendirme amacı taşıyor. Tam da bu noktada "devam etmekte olan" sözünün altını çizmek önemli.

Bu yazı devam etmekte olan bir süreci anlamaya, gidebileceği yönü kestirmeye çalışan sayısız yorumdan birisi. Gezi Parkı'yla başlayan direniş üzerine kolektif düşünme sürecine katkıda bulunabilirse amacına ulaşmış olacak. Yazının bilimsellik veya tarafsızlık iddiası yok. Kendi hayatları hakkında söz söylemek isteyen farklı kesimlerden, sınıflardan, kimliklerden yüzbinlerce insanın dünyanın diğer şehirleri ve meydanlarında da (örneğin Puerto Del Sol'da, Tahrir'de, Syntagma'da, Zuccotti Parkı'nda, Sao Paulo'da) yaptıkları/yapmakta oldukları gibi sokakta bunu ifade ediyor olmalarının heyecanına kapılmaktan çekinmeyen, tarafı açıkça #Direnenlerin yanında olan bir yazı.

Tarafsızlık iddiası olmamasına rağmen bu yazıda forumların içeriği eleştirel bir tarzda ele alınmaya çalışılacak ve forumların gidebileceği yön ile ilgili araya mesafe konularak bir değerlendirme yapılmaya çalışılacak. Bunun için öncelikle Gezi Parkı Direniş'i'nin ortaya çıkaran etkenlere odaklanılacak. Gezi Parkı eylemleri süresince eylemlerin ve forumların 'politik' olmadığına dönük anlayış, eleştirel bir tarzda ele alınacak ve Gezi Parkı sürecinin Daniel Bensaïd'in tabiriyle "saatlerin ayarını bozan" bir politik mücadele olduğu tartışılacak. Buradan yola çıkarak forumların biçim ve içeriği ile ilgili bir tartışma yürütülecek. Forumlarda öne çıkan başlıklardan ve örgütlenme biçimlerinden yola çıkılarak bu politik mücadelenin nasıl bir yöne evrilebileceği, ne tür bir kamusal anlayışını öne çıkarabileceği David Harvey'nin müşterek alanlar kavramı üzerinden tartışılacak.

Gezi Parkı Direnişini neden saatlerin ayarını bozdu?

Fransız Marksist Daniel Bensaïd (2010), Marksizm'in yavan bir ekonomik determinizme ve çizgisel bir tarih anlayışına indirgenmesine dönük eleştirilerini *Marx Kullanım Kılavuzu* kitabına bölüm başlıklarından biri olarak yansıtmıştı: "Politika neden saatlerin ayarını bozar?"

Bensaïd, Marksizm'in bizlere yeni bir politika anlayışı önerdiğini söylemektedir. Bu politika anlayışı kendi deyimiyle zamanı, tarihi saatlerin ve mevsimlerin "sürekli tekrarından" ibaret sayan mekanik tarih anlayışından ciddi bir kopuştur (79). Bensaïd'e göre: "(Marx) ...mazlumların politikasının, yani devlet alanından dışlanan ya da uzak tutulanların gündelik yaşam mücadeleleri sırasında keşfettikleri kendilerine özgü politikanın arayışı içindedir. Bu, savaşların ve devrimlerin aşırı uçlarını oluşturan ve toplumsal yeniden üretimin perdesini aralayan bir olaylar siyasetidir." (77).

Gezi Parkı Direnişini böyle bir "olaylar siyaseti" çerçevesi içinden ele almanın doğru olacağını düşünüyorum. Gezi Direnişini kitlesel sokak hareketinin tarihin 'olaysız' akışına, 4-5 yıllık döngülerle sıradan insanlara sandıkla sınırlı bir 'politikaya katılım' yetkisi bahşeden anlayışa müdahalesiydi. Gezi Direnişinde sıkça dillendirilen "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak" sözü bir gerçeğe işaret ediyordu. Sadece hükümet açısından değil Türkiye'de politika yapmakta olan her özne için üzerinden atlanamayacak kadar önemli bir deneyimi, bir olaylar siyasetini ortaya çıkardı Gezi Direnişisi.¹ Son yıllarda üzerinden siyaset yapılan zemini niteliksel olarak değiştiren bir sıçrama yarattı. Bu, Gezi'den önceki politik tartışmaların sona erdiği anlamına gelmiyor; ancak açık ki artık Gezi Parkı Direnişini dikkate almadan hiçbir tartışma yapılamayacak.

İktidarın ve iktidarın etrafında medyasından kanaat önderlerine, fikir kuruluşlarından taban örgütlerine kadar uzanan bloğun Gezi eylemlerine karşı geliştirdiği çoğunlukla komplo teorileri ve kendi tabanına dönük eski korkuları körüklemeye dönük söylem, direnişin nasıl saatlerin ayarını bozmakta olduğunu açıklayan bir örnek olarak ele alınabilir.

Başında Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden Prof. Dr. Yasin Aktay'ın bulunduğu Stratejik Düşünce Enstitüsü'nün hazırladığı *Taksim Gezi Parkı Eylemleri Raporu*'nda Gezi Parkı Direnişine hükümetin siyasal repertuarından hazır gömlekler giydirilmeye çalışılıyor. Direniş, "tipik bir Ergenekoncu, darbeci operasyonu" olmakla suçlanıyor (Aktay, 2013: 6). Burada çizilen söylemsel strateji, hükümet açısından 'olaysız' politik düzleme çekmeye çalışan, 'alışıldık olanı' -yani Kemalizm ve darbecilik gibi aslında her adımda hükümetin hegemonyasına katkıda bulunan bir 'muhalif' anlayışı- öne sürerek Gezi'nin

dayattığı olaylar siyasetinin dışına kaçmaya çalışan bir anlayışı karşımıza çıkarıyor.

Ancak eylemlerin başladığı andan beri hükümet ve çevresi tarafından dile getirilmeye başlanan 'darbecilik' komplo teorisi saatlerin normal seyrinde işlediği bir dönemde işe yarayabilecekken Gezi Direnişi'nin derhâl "Bu bir sivil direniştir" pankartları ve yazılarıyla cevap vermesi, "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" türü sloganların "Mustafa Keser'in askerleriyiz", "Kimsenin askeri olmayacağız" türü sloganlarla karşılaşması bu stratejiyi boşa düşürdü. Saatlerin bozulan ayarından hareketi kriminalize etme amaçlı pek çok ayrı komplo teorisinin aynı anda dolaşıma girmesi, Türk sağının en köklü antikomünist argümanlarının tekrarlanmaya başlanması gibi pratikler ortaya çıktı. 'Dış güçler' ve 'faiz lobisi' gibi şeytanlar yaratıldı, hükümet çevresinin farklı zamanlarda farklı kesimleri şeytanlaştırmak için kullandığı argümanların hepsi aynı anda devreye girdi: teröristler, marjinal gruplar, bölücüler, ajanlar, din düşmanları vb. En tipik örnek ise sokağın siyasete etkide bulunmaya başladığı zamanlarda neredeyse istisnasız olarak tekrar edilmekte olan bir korkunun ifade tarzıydı: "Ayaklar baş mı olacak?"

Y. Doğan Çetinkaya (2013) Gezi Parkı Direnişi üzerine yazdığı yazıda sıradan insanların var olan siyasal ve toplumsal yapıyı altüst ettikleri, sarstıkları ölçüde gündeme gelebildiklerini ve böyle durumlarda yani insanlar tarih sahnesine adım attıklarında "ayaktakımı", "sürü", "güruh" gibi küçültücü ve anonimleştirici terimlerle anılmaya başladığını hatırlatarak Erdoğan'ın "çapulcu", "ayaklar baş mı olacak?" gibi sözlerinin tipik bir seçkinci söz ve yönetici sınıf refleksi olduğunu söylüyor (31).² Çetinkaya'nın altını çizdiği nokta tam da Gezi Parkı Direnişi'nin gösterdiği gibi olaysız tarihin, özne olarak kitlelerin tarihin dışına itilişinin sona erdiğini, hegemonyasını yitirmekte olan yöneticilerin ise bu yeni duruma uygun stratejiler geliştirmekten –şimdilik– yoksun kaldıklarını ve klasik reflekslerle cevaplar üretmeye çalıştıklarını ortaya koyuyor. Ancak AKP'nin, Çetinkaya'nın deyişle kendi arka bahçesi dışında kurduğu hegemonya ve meşruiyet halesinin yıkılışından söz ederken bu arka bahçenin çok da küçük bir alana kurulu olmadığını hesaba katmakta fayda var.

Gezi Parkı Direnişi boyutunda bir direniş elbette farklı kesimlerden muhalif örgütler açısından da yeni bir uğrak oldu. Bu uğrağın hem siyaset yapma tarzlarının yenilenmesine dönük bir ihtiyaca işaret ettiğini hem de farklı toplumsal hareketler tarafından odaklanılan çeşitli değerlerin kitleselleşebilmesine dönük olasılıkları da ortaya çıkardığının altını çizmek gerekiyor. Bir yandan sosyalist harekete göz kırpan bir yandansa bu hareketin klasik sloganlarını deforme eden slogan ve duvar yazıları oldukça öne çıktı. Bir kaldırıma yazılı "Kahrolsun

bağzı şeyler” sloganı gündelik dilin bir parçası hâline gelecek şekilde harekete damgasını vurdu. Devrim sözcüğü uzun zamandır özdeşleştirildiği çatık kaşlı çağrışımından özgürleştirildi.³ Ankara sokaklarında “Ay resmen devrim!” yazıyordu. “Tek yol devrim” sloganının altına ünlü bir karikatür karakteri olan Fırat’ın “Dinimiz âmin” repliği yazılıydı. Diğer yandan ilk günlerde sıkça duvarlarda görülen ve sloganlara yansıyan cinsiyetçi küfürler içeren sloganların feministlerin, LGBT örgütlerinin ve bu konularda duyarlılığa sahip diğer politik öznelerin müdahalesi ile azalmaya başlaması, her yıl yapılan LGBT Onur Yürüyüşü’nün #Direniyoruzayol *hashtagi* ile sosyal medyada duyurulmasının ardından her zamankinden daha büyük bir kitleyi sokağa çıkarabilmiş olması, Çarşı grubunun yaptığı bir açıklamada cinsiyetçi ve homofobik tezahüratlardan dolayı özür dilemesi gibi örnekler yıllardır çeşitli toplumsal hareketler tarafından dile getirilen ve gündelik yaşama yerleştirilmeye çalışılan değerlerin mücadele anlarında kitleselleşebildiğini gösterdi. Mizahi dil ve yer yer gelenekselin sorgulanması büyük oranda yeni yeni sokağa çıkmaya başlamış radikalleşen kuşakla da ilgili, geleneksel politik özneler açısından bu kuşaktan öğrenilecek çok şey olduğu açığa çıktı, bu öğrenme sürecinin tek taraflı olmayacağı da... Daha deneyimli olanlar sokak çatışmalarının en yoğun olduğu anlarda bu deyimlerini paylaşabildiler, hem de çoğu zaman “şeflik taslamadan”. Serhat Celâl Birdal’ın dediği gibi:

...sol örgütler ve sendikalar ile gezi direnişinin bu gerilimli birlikteliği, an’ın açtığı olanaklar zemininde karşılıklı bir öğrenme yordamının da nüvelerini yaratabildi: bir yandan emekçiler sendikalarda mevcut temsil ve karar alma mekanizmalarının dışına çıkıp “özyönetim toplantıları” yapmaya, ciddiyeti asık suratlılığa dönüştürmüş örgütlü birçok sosyalist barikatlarda neşelenmeyi, mahalle forumlarında kendi sözünü dayatmadan ‘naif’ talepleri dinleyebilmeyi öğrenmeye; diğer yandan, kendilerini ifade edecek slogan bulamayanlar cinsiyetçi küfürlerin kendi yanındakileri dışlayabileceğini ve onları karşıt oldukları şeye dönüştürebileceğini, siyasal muarızını hakir görmenin yeni iktidar ağları yaratabileceğini fark etmeye başladılar (Birdal, 2013, sayfa yok).

Gezi Parkı ve Ankara gibi çeşitli şehirlerde bu havanın hâkimiyetinden bahsederken her tarafta direnişin aynı şekilde örgütlenmediğini, benzer insanların sokağa çıkmadığını, benzer bir atmosferin etkili olmadığını da akılda tutmak gerekir. Farklı şehirlerde ve hatta aynı şehir içindeki farklı mahallelerde farklı siyasi tutumlar öne çıkabildi, benzerlikler kadar farkların hatta bazen barikatlarda dayanışmak durumunda kalınmış olması dolayısıyla pek fazla açığa çıkmamış olsa da kendi içinde politik mücadelelerin sürdüğü bir süreç yaşandı, yaşanıyor.⁴ Dolayısıyla Gezi Parkı Direnişi saatlerin ayarını bozmakla kalmadı, kendi içinde de çizgisel bir saat işlevi görüyor. Hükümetin 2023 veya 2071’e kadar

'olaysız' akmasını istediği tarihte bir kopuş yarattığı kadar, kendi içine aldığı tüm bileşenlerin de saatlerini bozdu.

Gezi Parkı'ndan Geriye Bakmak

Gezi Parkı Direnişi'nin kendiliğindenliğine sıkça vurgu yapıldı. Gerçekten de bu çapta bir direnişin beklentisi içinde olan pek kimse yoktu. Birbirine bağlı bir dizi olay gerçekleşmeseydi muhtemelen ülke çapında milyonlarca insanın katıldığı bir süreç de yaşanmayacaktı. Ancak tüm bunlar Gezi Parkı Direnişi'ni bir sonuç olarak ele alıp bu hareketin ortaya çıkışını sağlayan koşul ve olayların saptanamayacağı anlamına gelmez. Böyle bir çaba bu yazının sınırlarını çok aşacak bir ilişkiler bütününe farklı konumlanma noktaları, kapsam ve genellik düzeyleri ile bakmayı gerektirir ancak sadece kapsamı çok yakın bir süreci kapsayacak şekilde daraltarak bugünkü 'patlama' noktasına geliştiki çeşitli uğrakları, dün 'köyün delisi' misali bugünün geleceğini bağırarak çeşitli faktörleri açığa çıkarmak mümkün olabilir. Bertell Ollman'ın (2006) önerdiği gibi, tarihi geriye doğru incelemek hareketin ortaya çıkışını sağlayan belirli uğrakları keşfetmemizi sağlayabilir.⁵

Hem eylemlerde dile getirilen taleplerden hem forumlarda konuşulanlardan hem de hükümete dönük görece yüksek hareketliliğe yol açan eylemlerden yola çıkarak Gezi Parkı Direnişi ile sonuçlanan bir süreç içindeki önemli başlıkların birkaçını sıralayabiliriz:

- Başbakan'ın Aralık 2012'de ODTÜ'de Göktürk-2 Uydusu'nun fırlatılma törenine binlerce polis eşliğinde gidişi ve Erdoğan'ı protesto eden öğrencilere dönük polis saldırısı bir kırılma noktası olarak görülebilir. Bu olaydan sonra üniversite yönetimleri ve akademisyenler arasında ciddi bir tartışma yaşandığı gibi özellikle büyükşehirlerdeki üniversitelerde ODTÜ'yle dayanışma için büyük eylemler yapılmıştı. Daha önce hiç eylem yapılmamış üniversitelerde dahi ODTÜ'yle dayanışma eylemleri yapıldı. Bu eylemlerden önce uzun süredir belirgin bir kitlelilik ve etkiye sahip öğrenci hareketleri ortaya çıkmıyordu. Bu eylemler ve sonrasında öğrenci hareketinde belirli bir yükseliş yaşandı, farklı üniversitelerde farklı talepler önceki döneme oranla büyük öğrenci eylemleriyle ifade edilmeye başlandı. Çeşitli üniversitelerde polis ve özel güvenlik birimlerinin şiddetine ve yemek fiyatlarına karşı büyük eylemlilikler yaşandı.
- -1 Mayıs Taksim yasağı da Gezi Parkı Direnişi'ne zemin hazırlayan önemli bir olaydı. Gezi Parkı Direnişi'nin temel çıkış noktasını oluşturan Taksim'in yayalaştırılması projesi mazeret gösterilerek uzun

süren bir mücadele sonucunda yeniden işçilere açılmış olan Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs İşçi Bayramı'nın kutlanmasına izin verilmemesi ve meydana çıkmak isteyenlere polisin sert bir şekilde saldırmaması (veya son dönemin popüler tabiriyle 'orantısız müdahalesi') giderek dolmakta olan bardağı taşıma noktasına yaklaştıran damlalardan biri oldu. İşçi Bayramı'na polis saldırısı yeni bir dönemin de habercisiydi, bu saldırının ardından Taksim'de veya çevresinde yapılan hiçbir eyleme izin verilmediği gibi politik içerikli stantların tamamı kaldırıldı. Bildiri dağıtmak dahi engellendi. Engellemenin en ciddi yan etkisi ise İstanbul Beyoğlu çevresindeki herkesin neredeyse rutin biçimde gaz bombasına maruz kalması oldu. Polis etrafta kimin bulunduğu aldırmandan gaz bombası kullanmaya başladı. Taksim yasağına karşı tepkiler çoğuna gaz bombasıyla saldırılan sokak eylemleriyle protesto edildi, yanı sıra o dönem gerçekleştirilememiş olsa da sosyal medya üzerinden de #1milyonlaTaksime sloganıyla bir *hashtag*⁶ başlatıldı.

- -AKP'nin Alevilere dönük tavrı hareketin bir başka motivasyonunu oluşturdu. Çeşitli dönemlerde "Alevi açılım"larına soyunan hükümet, Alevilerin en temel taleplerini reddetmeyi sürdürdü. Tamamen Sünni-Müslüman inancına göre düzenlenmiş bir kurum olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlığı, cemevlerinin tanınmaması, Sivas Katliamı Davası'nın zamanaşımına uğraması ve başbakanın bu karara "Hayırlı olsun" demesi, çeşitli şehirlerde Alevilere ait evlerin işaretlenmesi ve bu işaretlemeyi yapanların açığa çıkarılmaması, üstüne üstlük İstanbul'a yapılması planlanan –ve yine kentsel dönüşüm üzerinden Gezi Direnişi'nde etkili olan– üçüncü köprüye adı Alevi katliamları ile anılan Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in adının verilmesi Alevi yurttaşların sokaktaki eylemlere yoğun katılımı ile sonuçlandı. (Eylemlerde hayatlarını kaybedenlerin tamamı Alevi'ydi)
- -11 Mayıs 2013 tarihinde Hatay'ın Reyhanlı ilçesindeki bombalı saldırılar sonucu 50'den fazla kişinin hayatını kaybetmesi Türkiye çapında ciddi bir tepki ortaya çıkardı. Reyhanlı patlaması özellikle Hatay'da kitlesel gösteriler yapılmasının en önemli sebebiydi. Başta Hataylılar olmak üzere pek çok kişi bu olayı AKP'nin Suriye konusundaki dış politikası ile özdeşleştirdi. Hükümet, Reyhanlı ile ilgili haberlere yayın yasağı getirdi ve konuya ilişkin yapılan tüm protestolara polis sert bir şekilde saldırdı. İçişleri Bakanı Muammer Güler "İstihbarat almıştık" şeklinde bir açıklama yapmasına rağmen saldırının niye engellenemediği ve failerin kim olduğu konusunda kamuoyunu ikna etmeyi başaramadı. Suriye'yle

olası bir savaş durumuna karşı bir duyarlılık oluştu. Gezi Parkı'nda ilk andan itibaren atılan sloganlardan biri "Reyhanlı'yı unutma" sloganıydı.

- -Hükümetin alkollü içkiler konusunda yaptığı düzenleme ve bu düzenlemeyi yaparken kullandığı dil de Gezi Parkı Direnişi sırasında sık sık eleştirildi. Hükümet, alkollü içkilerin 22:00'den sonra satılmasını yasaklayan düzenlemeyi, halkın sağlığını korumaya dayandırıyordu. Ancak hükümetin muhafazakâr duruşu ve bizzat başbakan tarafından "ayyaşlar", "alkolikler" gibi sözcüklerin kullanılması bunun yaşam tarzına bir müdahale olduğu yönünde güçlü bir kanı yarattı. Gezi Parkı eylemlerinden kısa bir süre önce hükümetin içki düzenlemesine dönük eylemler yapıldı. Taksim Meydanı ve Gezi Parkı eylemciler tarafından ele geçirildikten hemen sonra da insanlar parkta ve meydanda içki içmeye başladılar.
- -Hükümetin kadın bedeni üzerinde denetim kurmaya dönük uygulamaları da direniş boyunca sıkça eleştirildi. Başbakan Erdoğan'ın sürekli olarak tekrarladığı "en az üç çocuk" sözü, kürtaj karşıtı söz ve eylemleri, sezaryeni uluslararası bir komplo olarak sunması, okullarda 4+4+4 düzenlemesi ile kız çocuklarının okula gitmesinin önünü kapatabilecek bir düzenleme yapması kadın hareketinin, feministlerin, sosyalistlerin ve farklı muhalif kesimlerin tepkilerine yol açmıştı. Erdoğan'ın 2012 yılında söylediği "Her kürtaj bir Uludere'dir" sözü üzerine pek çok şehirde "Roboski katliam, kürtaj haktır", "Benim bedenim, benim kararım" gibi sloganlarla eylem ve kampanyalar düzenlenmişti. Gezi Parkı Direnişi'nde de kadınlar eylemin temel bileşenlerinden oldular. Gezi Parkı içinde alanın yüzde 50'sine yakını kadındı. Cinsiyetçi sloganların giderek azalmasında feministler ciddi bir rol oynadı. "Küfürle değil inatla diren" sloganı, "Bizim gibi üç çocuk ister misin?" türü mizahi dövizler hareket içinde kadın bedeni üzerindeki tahakkümü teşhir etme yönünde önemli bir rol üstlendi.
- -Eylemlerin sınıfsal profili üzerine de pek çok tartışma yapıldı. Bu konuda yapılan yorumların ezici çoğunluğu Gezi Parkı Direnişi'nin bir orta sınıf hareketi olduğunu savunuyordu. Alanda bolca akıllı telefon bulunması hareketin orta sınıf karakterinin kanıtı olarak sunuluyordu. Elbette 'orta sınıf' kavramı tartışmaya katıldığı andan itibaren sınıfın nasıl tanımlanacağına ilişkin çok daha geniş kapsamlı bir tartışma devreye giriyor. Kimi yazarlar beyaz yakalı çalışanları 'orta sınıf' üyesi sayarken, Marksist yönelimli pek çok yazar beyaz yakalıların işçi

sınıfının bir parçası olduğunu savunuyor. E. Ahmet Tonak, *Toplumsal Tarih Dergisi*'nde eylemlerin orta sınıf eylemleri olarak nitelenmesini eleştiriyor:

Kısacası, direnişçilerin çoğunluğunun genç, üniversite mezunu veya öğrencisi olduğu gözleminden yola çıkarak hareketin 'orta sınıf' ağırlıklı olduğu nitelenmesini yapmak bize çok anlamlı gelmiyor. Bu nitelendirme, söz konusu kitlenin öğrenci kesimi için ebeveynlerin sınıfsal profilini, mezunlar için ise çalışma konumlarını bilmeyi gerektirir. Kaldı ki, mezunların tamamının iş sahibi olduğunu, mezun olacakların da rahatça iş bulabileceklerini varsaymak, istihdamsız büyümenin norm hâline geldiği günümüzde aşırı iyimserliktir. (Tonak, 2013: 29)

Henüz eylemcilerin sınıf profilini ortaya koyan bir çalışma yapılmamış olmasına ve Tonak'ın yukarıda bahsettiği türden verilere sahip olmamamıza rağmen Gezi Parkı'ndakilerin büyük oranda beyaz yakalı çalışanlardan, işsiz ve öğrencilerden oluştuğunu gözlemek mümkündür. Öğrenciler ve işsizler gün boyu direnişe katılırken çalışanlar gece saatlerinde direnişe katılıyorlardı. Bunu "Gündüz iş, gece direniş" dövizleriyle dile getirenler de vardı. Beyaz yakalı çalışanların örgütlenmelerinden biri olan Plaza Eylem Platformu direnişin aktif bileşenlerindendi. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu güçsüz iki iş bırakma çağrısı dışında harekete aktif olarak müdahil olamadı ancak KESK'te örgütlü olan pek çok insan sokağa çıktı. Tanıl Bora'nın dediği gibi beyaz yakalıların –veya entelektüel emeğin– proleterleşmesi, güvencesiz çalışmanın yaygınlaşması bu kesimin eylemlerin omurgasını oluşturmasının sebebi olarak okunabilir (Bora, 2013). Ancak güvencesizleşme nasıl ki sadece beyaz yakalıları etkileyen bir durum değilse eylemlere katılım beyaz yakalılarından, öğrencilerden veya okumuş işsizlerden ibaret değildi. 'En alttakilerin' yani muhtemelen hiçbir güvencesi olmadan çalışanlar, gündelik işlerle hayatını idame ettirmeye çalışanlar, en yoksulların yaşadığı çeşitli bölgeler de direnişe katıldı ve çoğu zaman Gezi Parkı'ndakinden daha sert çatışmalar yaşadı. İstanbul'da Gazi Mahallesi, Ankara'da Mamak, Tuzluca'yır gibi bölgelerden gelenler barikatlarda aktif olarak yer aldı. Geceleri Ankara Kızılay'daki veya Kurtuluş Parkı'ndaki barikatlarda karşılaşılan profil, Tunalı Hilmi veya Ayrancı'da karşılaşılan profile oranla belirgin şekilde daha yoksul kişilerden oluşuyordu; buralardaki kitlenin üniversite mezunlarından oluşmadığını tahmin etmek zor değil. Yani güvencesizliğin ortak kestiği beyaz yakalıları ile mavi yakalıların en alt katmanının eylemlere farklı yerlerde katıldıkları gözlemlenebiliyordu.

Diğer yandan örgütlü işçi sınıfının (memurlar da dâhil olmak üzere) geniş kesimlerinin harekete –en azından işçi kimliğiyle– katılmadığına da bir not olarak düşmenin faydalı olacağını düşünüyorum.

- -Yukarıdaki başlıklarla bağlantılı olarak düşünülmesi gereken ve hareketin kıvılcımını çakan ise kentsel dönüşüm politikaları oldu. Yıllardır kentleşme süreçlerinin sermaye birikiminin önemli bir boyutu olduğunu ve kentsel süreçlerin mücadelenin parçası hâline getirilmesi gerektiğini anlatan David Harvey’i doğrular biçimde hareketin kıvılcımını Taksim Gezi Parkı’ndaki ağaçların kesilmesi çakmış oldu. Gezi Parkı belki bardağı taşıran son damla oldu ama öncesinde de neoliberal kentsel dönüşüm projelerine karşı çıkmak için verilen bir dizi mücadelenin birikimi vardı. Son 10 yılda İstanbul’da Fikirtepe, Başbüyük, Gazi ve 1 Mayıs mahallelerinde, Armutlu, Sulukule ve Fener-Balat’ta, Ankara’da ise Dikmen ve Mamak’ta mutenalaştırmaya karşı mahalle direnişleri yaşandı (Temiz, 2013: 19). Bunlara ek olarak İstanbul’da Emek Sineması, Ankara’da Akün Sahnesi gibi şehrin ortak hafızasında yer etmiş mekânların yok edilmesine karşı sürdürülen mücadele gibi pek çok direnişin birikimi ile ilerleyen bir süreç yaşandı (Tüm bu mücadelelerde de değişen düzeylerde polis şiddeti yaşanmıştı). Ancak bu mücadelelerin hiçbiri Gezi Parkı kadar geniş bir toplumsal muhalefet yaratamamıştı. Diğerlerinden farklı olarak Gezi Parkı ve Taksim’i kapsayan direnişin, Türkiye’nin en büyük kentinin en önemli meydanı ile ilgili olması bunda etkili oldu. Elbette tek sebebin bu olduğu düşünülemez; kentsel dönüşüme karşı mücadele ile yukarıdaki sebepleri birlikte ele almak gerekir. Aynı zamanda eylem sürerken yaşanan ve eylemin kiteselleşmesine sebep olan etkenler de var. Polis saldırısı ve Erdoğan’ın üslubu ne kadar sertleşirse sokak o kadar kalabalıklaştı. Medyaya yönelen tepki de başlı başına bir makale konusu olabilir. Yani Gezi Parkı Direnişi, hem giderek otoriterleşen bir tarzda sürdürülen neoliberal politikaların çeşitli görünümüne karşı sürdürülen farklı mücadelelerin bir birikimi hem de direnişe hükümetin verdiği cevabın bir bileşkesi olarak ortaya çıktı. Hareket kendisini doğrudan antikapitalist olarak lanse etmese de salt hükümet karşıtlığı değil sermayenin kenti gaspına karşı bir ses olarak antikapitalist bir temelde, karar süreçlerine katılımı talep eden bir şekilde yükseldi. Bu talep karşılığını Gezi Parkı’ndaki insanların polis tarafından tamamen dağıtılmasından sonra direnişin yaşandığı tüm şehirlerde mahalle ve park forumlarının ortaya çıkışıyla gösterdi.

Parkların demokrasisi

Toplumsal hareketlerin çoğu zaman kendi içlerinden mevcut olandan farklı karar alma mekanizmaları çıkardığını söyleyebiliriz. 1871’de Paris’i ele geçirerek bir komün kuran işçiler düzenli orduyu kaldırmış, yerine halk milislerini geçirmiş, seçimlerin yanı sıra geri çağırabilme ilkesini hayata geçirmişlerdi. Rusya’da 1905 Devrimi, Sovyet adı verilen işçi konseylerini ortaya çıkarmış, 1917’de Bolşevikler öncülüğünde bu konseyler iktidarı ele geçirmişti. Benzer konseyler 1919’da Almanya, İtalya ve Macaristan’da da ortaya çıkmış; ancak yenilgiye uğramışlardı. Sadece büyük toplumsal mücadelelerde değil görece küçük mücadelelerde de meclis, konsey, forum gibi alternatif karar mekanizmaları ortaya çıkmıştır. En yakın örneklerden biri Ankara’daki TEKEL direnişidir. TEKEL işçilerinin özlük haklarını kaybetmelerine karşı verilen mücadelede işçilerin bağlı bulunduğu TekGıda-İş sendikasıdan ayrı olarak Türk-İş önünde kamp kuran işçilerin kendi aralarından seçtiği bir konsey de bulunmaktaydı. Yukarıda betimlenmeye çalışan anlayışı sürdürecektir olursak olaylar siyaseti aynı zamanda mevcut olana güçlü bir sorgulama şeklinde ortaya çıkarken bu siyasete uygun yeni biçimler de yaratır genellikle.

Gezi Parkı Direnişi ise parktaki kampın dağıtılmasının (kimileri Gezi Parkı’nı da bir komüne benzetiyordu) ardından farklı parklara forum çağrısı yapmaya başladı. Forumlar, İstanbul’dan başlayarak diğer illere yayıldı. Forumlar, Gezi Parkı Direnişi’nin bulduğu orijinal bir biçim değil. ABD’deki *Occupy Wall Street* (Wall Street’i İşgal Et) hareketi ve İspanya’daki *DemocraciaRealYa!* (Gerçek Demokrasi Şimdi!) veya *Los Indignados* (Öfkeliler) hareketi de Türkiye’deki park forumlarına çok benzer bir işleyişe dayanıyordu. Hatta Türkiye’deki forumlarda kullanılan el işaretleri bu iki harekette de aynen uygulanmaktaydı.⁷

Türkiye’deki forumlar da mekân olarak parkları seçti. Genellikle o parktaki mücadelede öne çıkanlar tarafından oluşturulan Dayanışma, İniyatif veya Platform (Kuğulu İniyatif, Kızılay Dayanışma Platformu, Ayvalık Dayanışması vb.) adı verilen ve bu forumları örgütleyen ekipler ortaya çıktı; bazen ise forumlar doğrudan Forum isimleriyle anılıyor (Yoğurtçu Parkı Forumu).⁸ Bu iniyatifler içinden seçilen moderatörler tarafından yönetilen forumlarda herkes belirli bir süreyle (genellikle bu süre 3 dakika civarında oluyor) konuşma hakkına sahip. Konuşmak isteyenler ellerini kaldırıyor ve söz istiyor. Oturma düzeni parkların yapısına göre değişiyor; ancak genellikle katılımcılar çember veya yarı-çember biçiminde yerlere oturuyorlar ve moderatör elinde ses cihazı (megafon veya mikrofon) ile ortada duruyor. Katılımcıların birbirlerinin sözlerine müdahale etmemesi ve forumlarda gerginlik yaşanmaması için alkış veya sesli uyarılar kullanılmıyor. Yukarıda da belirtildiği gibi çeşitli el işaretleri ile katılımcılar

konuşan kişinin sözlerine katılıp katılmadıklarını gösteriyor. Çoğu forumda kadınlara pozitif ayrımcılık uygulanıyor; kadınlara söz hakkında öncelik veriliyor.

Forumlarda karar alma biçimi ile ilgili bir karmaşa mevcut. Çoğunlukla konsensüse dayalı bir karar alma anlayışı benimseniyor; ancak doğrudan oylama yapılmadığı için hangi oylamada konsensüs sağlanabildiğini tespit etmek oldukça zor. Bu da genellikle raporlamayı yapanların veya inisiyatifler içinde yer alanların karar süreçlerinde daha aktif olmaları sonucunu ortaya çıkarıyor. Buna rağmen çoğunluğa yakın bir destek ortaya çıkmadan kararların inisiyatifler tarafından dayatılmasını mümkün kılan bir yapı yok. Bazı forumlarda gündem önceden belirlenmiyor ve forum tamamen bir serbest kürsü biçimini alıyor. Bu, bir yandan katılımcıların farklı gündem başlıklarını öne çıkarabilmesine olanak sağlarken bir yandan da forumların çok uzun sürmesine ve belirli bir konu üzerine derinleşemeye yol açıyor. Buna çözüm olarak bazı park forumları her hafta için bir gündem belirliyor, bazı forumlarda ise özel başlıklar etrafında ayrı forumlar yapılıyor. Şimdiye kadar ortaya çıkan en işlevsel model ise forumlardan ortaya çıkan çalışma grupları gibi görünüyor. Farklı başlıklarda oluşabilecek çalışma grupları forumlar işlevini yitirmeye başladığında dahi faaliyetin devam etmesini sağlama yönünde etkilidir. Örneğin, Occupy Wall Street hareketi de öncelikle Zuccotti Parkı'nda başladığı Genel Meclis biçimini, Zuccotti Park'ın polis tarafından dağıtılmasından sonra farklı kampüsler ve parklarda devam ettirmiş; bu Genel Meclisler içinden bankacılık, halkla ilişkiler, basın ve medya, çeviri, direnen kadınlar, sanat ve kültür, doğrudan eylem, ticaret adaleti, teknoloji kullanımı, üniversitelerle ilişki, ekolojik dayanışma, emek kollarıyla dayanışma, farklı etnik gruplarla ilgili çalışma, arşiv projesi, küresel adalet, muhasebe gibi konularda çalışma grupları oluşturulmuş. Her birinin ayrı bir blogu bulunan bu çalışma grupları, hareket geri çekilmesine rağmen varlıklarını sürdürmektedir (Örgüt mü lenssek acaba?, 2013: 13-14).

Gezi Parkı sonrası forumlarda öne çıkan başlıklar arasında yerel veya kent ölçeğindeki problemler önemli yer tutuyor. Kentsel dönüşüm sorunları, belediyelerden kaynaklı eksiklikler vb. tartışıldığı gibi bunlara alternatifler öneriliyor veya karşı çıkılan dönüşümlere ilişkin eylemler örgütlenmeye çalışılıyor. Buna örnek olarak Ankara'daki forumların Atatürk Orman Çiftliği'nde planlanan dönüşüme karşı çıkmaları veya Yenimahalle'de teleferik yapımına karşı direniş gösterilebilir. Gezi Parkı Direnişi öncesinde başlayan çeşitli mücadeleler de kendilerini parklarda ifade etmekte, forum katılımcılarına kendilerini tanıtmaya şansı bulmaktadır. Farklı alanlarda yürütülen kampanyalar kendi ilgilendikleri alanlara dönük ayrı forumlar örgütleyebildikleri gibi, genel forumlarda da söz alarak kendilerini ifade edebiliyor. Bunun yanı sıra forumların kendi içinden doğan ve farklı başlıkların öne çıktığı özel forumlar da yapılıyor; kadınların

örgütlediği forumlar, LGBT örgütleri tarafından düzenlenen forumlar, beyaz yakalı işçilerin sorunlarının veya güvencesizliğin tartışıldığı forumlar, medya, sosyal medya veya iletişimle ilgili forumlar, eylemlerin psikolojik boyutlarının tartışıldığı forumlar, hukuki destek sağlanan forumlar bunların örnekleridir. Bu forumların bazılarında kentsel dönüşüm, medya, psikoloji, sendikal mücadele, hukuk gibi konularda uzmanlarca bilgilendirici sunuşlar yapıp ardından konu toplu bir şekilde tartışılıyor.

Tüm forumlarda hem şehirlerarası hem de şehir içi forumlar arasında koordinasyonun sağlanması ortak tartışmalardan birisi olarak karşımıza çıkıyor. Bu satırlar yazıldığı sırada henüz bütün forumların koordinasyonunu sağlayacak şehirlerarası ortak bir meclis kurulamamıştı. İstanbul'da Gezi Parkı eylemlerinin en önemli parçalarından Taksim Dayanışması bu rolü kısmen üstlenirken diğer şehirlerde böyle bir koordinasyon ortaya çıkmış değildi. Ancak Ankara'da forumlar birbirlerinin forumlarına temsilciler göndermekte ve forumların içinden seçilen temsilciler ortak toplantılar almaktadır. Bu tür toplantılar sonucunda forumlar çeşitli başlıklarda ortak eylemler yapabilmektedir. Örneğin, 2 Temmuz günü Ankara'da Sivas Katliamı Anması tüm forumların ortak çağrısı ile yapılmıştır. Ankara'da polis tarafından vurularak öldürülen Ethem Sarısülük'ün anması ve Eskişehir'de dövülerek öldürülen Ali İsmail Korkmaz'ın anması yine Ankara forumları tarafından yapılan çağrıyla kitlesel olarak gerçekleşmiştir. Direniş süresince tutuklananlarla dayanışma için yapılan eylem ve etkinlikler de genellikle her forumun katılımıyla gerçekleşmiştir.

Yerel ve genel seçimler de forumların önemli başlıklarından. Bir yandan parklardan aday çıkarmak gibi öneriler tartışılırken AKP'nin karşısında yer alan diğer anaakım partilere oy verilmesi gerektiğini anlatan konuşmalar da sıklıkla yapılıyor. Seçimler konusundaki en temel talep ise yüzde 10'luk seçim barajının kaldırılması.

Park forumlarının yanı sıra çeşitli işyerleri ve üniversitelerde de forumlar yapılmaya başlandı. Park forumları kadar yaygınlık kazanamasa devam etmekte olan işyeri forumları hakkında detaylı bilgi edinmek mümkün olmuyor; çünkü bazı işyerleri patron baskısından çekinerek forumları gizli tutmaktadır. Üniversite forumları ise yaz döneminde üniversitelerin kapalı olması dolayısıyla pek ses getirmemiştir.

Forumların devamlılığını sağlamak, forumda tartışılan konular arasında önemli başlıklardan olmuştur. Hareketin ivmesinin düşmesi ile birlikte forumların da katılımı azalmaya başlamış; ancak forumlar sona ermemiştir.

Forumların olumlu ve olumsuz, güçlü ve güçsüz sayılabilecek pek çok yönü bulunuyor. Forumlar harekete katılan bireylerin, farklı politik anlayışlara sahip olsalar da ortak mücadele yürütebilecek kesimlerin birbirlerini tanımaları konusunda muazzam bir olanak sunuyor. LGBT'ler, Antikapitalist Müslümanlar, sosyalistler, anarşistler, veganlar gibi pek çok farklı kesimden aktivist ortak mücadele edebilmenin, birbirleriyle yoldaşça iletişim kurabilmenin yollarını keşfediyor. Ortak mücadele, insanların ortak duygusunda yer etmiş pek çok egemen fikrin de gerilemesine yol açıyor. Örneğin, bugüne kadar tabu olarak görülen Kürt sorunu forumlarda açık fikirlilikle tartışılıyor; Lice'de yapılan bir yürüyüşte öldürülen Medeni Yıldırım için İstanbul'daki forumlarda konuşmalar yapıldı ve sonucunda forumlar "Her yer Lice, her yer direniş" sloganlarıyla yürüyüşler gerçekleştirdi. Pek çok forumda katılımcılar Gezi Parkı Direnişi sayesinde Kürtlerle empati geliştirmeye başladıklarını ifade ediyor. Her parkta katılımcılar bugüne kadar yaşadıklarından farklı bir demokrasi pratiğinin parçası oluyor.

Tüm bu olumlu yanlara rağmen çeşitli handikapları da görmezden gelmemek gerekiyor. Örneğin, forumlara katılım ile Haziran ayında direnişe katılım arasında sayısal olarak ciddi bir farklılık var. Direnişe katılanların bir kısmı forumlara katılırken önemli bir kısmı evlerine geri dönmüş durumda. Öte yandan Nazan Üstündağ'ın Mesele dergisine verdiği röportajda söyledikleri de aşılması gereken önemli bir noktaya işaret ediyor. Üstündağ'a göre forumların belirli parklarda ve mahallelerde olmasından kaynaklı olarak sınıfsal olarak tekilleşme tehlikesi var. Üstündağ, forumların daha seçkin bir biçim ortaya çıkarabileceğini bunu aşmak gerekeceğini söylüyor (Günçikan, 2013: 23). Forumlarda direnişe katılmayan ve AKP'nin tabanında yer alan kesimlerin ötekileştirilmemesi ve bu forumlara katılımlarının sağlanması gerektiği sıklıkla vurgulansa da henüz bu konuda pek somut adım atılabilmiş değil.

Forumların başarısını sürdürebilmesinin yolu açığa çıkan enerjiyi kaybetmeden, forumlara bürokratik bir dayatma yapmadan karar verme süreçlerini genişletmekten geçiyor. Ancak yatay örgütlenme ve katılımcı demokrasi pratiğinin karar almaktan veya hiyerarşik olacağı gerekçesiyle seçimden ve 'liderlik'ten kaçınma durumu forumların kurumsallaşmasının önünde bir engel olarak duruyor; hatta adı konmamış ve denetlenemez hiyerarşilere yol açıyor (Tuğal, 2013). Tuğal, bu denetlenemez hiyerarşinin forumları sürükleyebileceği çıkmaza karşı denetlenebilir bir liderliğin ortaya çıkmasını öneriyor:

'önderlik'in adının konması; denetlenebilir ve geri çağırılabilir olması; normal koşullarda da seçimle iş başına gelip, seçimle sahneyi terk etmesi; ve elbette tüm bunların yanında rotasyona tabi tutulması (ki bu kısmı takip ettiğim forumda

uygulanıyor) bir başlangıç olacaktır. Yani, seçim ve temsiliyetten kaçmanın getirdiği örtülü sorunlarla boğuşmak yerine, gözle görünür önderliklerin eksik ve hatalarıyla uğraşmak evladır. Kurumsallaşmanın bu boyuta gelmesi için forumların biraz daha yerli yerine oturması bekleniyorsa (ve/veya anarşizan ruha sahip gençleri daha ilk dakikadan yabancılaştırmaktan çekiniliyorsa), bu doğru bir siyasal karar olabilir. (Tuğal, 2013, sayfa yok)

Forumların, Gezi Parkı Direnişi'nin kalıcı bir kazanımı olabilmesi için kurumsallaşması gerekiyor. Bu kurumsallaşma ise hem biçim hem de içerik açısından gelecekte atılacak adımların kararlaştırılmaya başlanması ile mümkün. Politik tartışmadan kaçınmak bu noktada mümkün değil. Forumlar politik olarak strateji geliştirmekten kaçınmayacak bir noktaya geldiler. Forumlar, ancak biçimlerini bu politik içeriğe göre çizmeye başladıkları noktada kurumsallaşmayı başarabilecekler gibi görünüyor. Bu ise Gezi Parkı Direnişi'ni ve dolayısıyla forumları ortaya çıkaran müştereklere sahip çıkma noktasını öne çıkaran antikapitalist bir politik hat ile mümkün.

Müştereklere karar vermek

Bir biçim olarak forumlar farklı direnişler içinde gelişerek Türkiye'deki direnişe örnek oldu. Direnişin ortaya çıkışının da diğer ülkelerdeki direnişlerden bağımsız olduğunu düşünmek mümkün değil. Ardı ardına birkaç yıldır süren dünyanın pek çok yerinde direnişlerin ortaya çıkmasının tesadüf olduğunu düşünmek doğru değil. Başlayan her direniş dalgası bir domino etkisi ile diğer direnişleri etkiliyor. Tunus'ta başlayan direniş Bahreyn'den Mısır'a, Suriye'den İspanya'ya uzanan hareketlerin kıvılcımını çakmıştı. 25 Ocak 2011'de başlayan Mısır Devrimi'yle aynı sıralarda ABD'nin Wisconsin eyaletinde direnen işçiler Tahrir'e selam yollayan pankartlar taşıyorlardı. Bu sefer de öyle oldu. Türkiye ile aynı günlerde Brezilya halkı da sokaklardaydı, kendilerine saldıran polise "Aşk bitti, artık her yer Türkiye" diye sesleniyorlardı. Yukarıda Gezi Direnişi'ni hazırlayan koşullar olarak sıralananlar Türkiye'ye ilişkin özgül koşullar gibi görünse de Savas Michael-Matsas'ın Perulu Marksist José Carlos Mariátegui'den aktardığı gibi her ülkede özgül koşulların dansı "dünya tarihinin ritmini" izler (Michael-Matsas, 2013: 242).

Dünyanın dört bir yanında ortaya çıkan hareketler, farklı görünümler alıyor olsalar da sermayenin çeşitli tahakküm biçimlerine karşı mücadele ediyorlar. David Harvey'in vurguladığı gibi: "1990'ların sonundan bu yana küreselleşme aleyhtarı veya alternatif bir küreselleşmeyi savunan hareketlerin iniş-çıkışlı tarihçesi ve geleceği antikapitalist mücadelenin çok belirgin ve belki de kökten farklı bir evresinde olduğumuza işaret ediyor." (Harvey, 2013: 175).

Gezi Parkı Direniş, David Harvey'in kentsel müşterekler kavramının yeniden vurgulanmakta olduğu tespitini pratikte haklı çıkarmıştır. Harvey'e göre kentsel müştereklerin yeniden vurgulanmaya başlanması yakın zamandaki özelleştirme, ortak alanların kamuya kapatılışı, mekânsal denetim ve polis gözetiminin derin etkilerine delalet eder. Sermaye tarafından ortaya konulan gözetim, genel olarak kentsel yaşamı, özelde ise kentsel süreçlerin içinden yeni toplumsal ilişki biçimleri meydana getirme potansiyelini hedef almaktadır (Harvey, 2013: 117). Harvey'in, sermayenin bu saldırısına karşı önerdiği kentsel müşterek alanların yaratılmasıdır. Müşterek kavramı neoliberalizm tarafından kolaylıkla devralınabilir bir 'ortak alan' düşüncesinin karşısına çıkarılmaktadır. Müşterek alan bir toplumsal ilişki olarak tasavvur edilmelidir. Bu ilişki *ortaklaşmaktan veya iştirakten* yola çıkar: "Ortaklaşma/iştirak pratiğinin özündeki ilke, toplumsal grup ile bir ortak alan olarak kullanılan çevre unsuru arasındaki ilişkinin hem kolektif hem de gayri ticari -piyasa mübadelesi ve piyasa değerlerinin mantığının dışında- olmasını şart koşar." (Harvey, 2013: 125).

Harvey, buradan yola çıkarak farklı bir kamusal anlayışı önermektedir. Devletin sunduğu kamusal hizmetlerde gerileme görülmesi veya bunların ticari bir araç hâline dönüşmesi durumuna karşı hem devleti adım atmaya zorlayacak hem de halkın kendi müştereklerini temin etmek üzere örgütleneceği bir kamusal. Harvey, müşterek alanların toplum yararı için üretilebileceğine dönük bir siyasi farkındalığın sermayenin gücüne karşı koymanın ve antikapitalist bir geçişin çerçevesini sunduğunu vurgular. Böyle bir müştereklik kavramı çoklu araçlar gerektirir ve bu araçların hazır bir formülü yoktur, inşa edilmesi gerekir (Harvey, 2013: 141).

Müşterek alanların antikapitalist bir temelde inşası, bu yazının başlarında vurgulanan olaylar siyasetinin ortaya çıkardığı olanakların mevcut sistem tarafından soğurulmasına karşı konulması açısından stratejik bir öneme sahiptir. Harvey'in kolektif bir hak olarak tanımladığı şehir hakkı bu tür bir müşterekliğin ortaya çıkması bakımından önemli bir başlangıç noktası gibi görünmektedir. Hâlihazırda parklardaki forumlar da müşterek alanlar yaratmakta, katılımcı bir pratik geliştirme yönünde önemli bir biçim oluşturmaktadır. Ancak bu müşterekler henüz çok sınırlıdır.

Bu biçimin kurumsallaşması dolayısıyla şu an el yordamıyla ilerleyen katılımcı demokrasi deneyimini denetlenebilir, sürdürülebilir ve piyasanın dayatmalarına karşı kolektif bir üretim, denetim ve eylem pratiğine dönüştürebilmesi hareketin gideceği yön bakımından tayin edici olacaktır. Eğer forumlar kendilerini sandığa dönük bir burjuva siyaseti ile sınırlarsa Gezi Parkı sürecinde ortaya çıkan enerjinin kısmi kazanımlarla sönmelenme yoluna gireceğini farklı toplumsal

hareketlerin tarihinden çıkarsamak mümkündür. Hiçbir toplumsal hareketin geleceği net olarak bilinemez elbette; ancak çeşitli çıkarımlarda bulunmak ve karar vermeye cüret etmek gerekir. Saatlerin ayarını bozan politikanın 'düzen çağrısı' tarafından alt edilmesi istenmiyorsa Bensaïd'in uyarısına kulak asmakta fayda var: "Politika kesinlikle şu anın ve aksiliklerin, elverişli durumların ve uygun anların sanatıdır." (Bensaïd, 2010: 75).

Forumlar kurumsallaşma yönünde adım atar, farklı müşterekler inşa etmeye, emek süreçlerini de kapsamaya ve bu süreçleri demokratikleştirmeye yönelik bir hareket hâlini alırsa saatlerin ayarını bozmaya devam edecektir.

Sonnotlar

¹ Bugüne kadar "olaylar siyaseti" Batı'da çok görünür bir şey değildi. Bu tür bir siyaset Batı'nın "orada bir köy var uzakta, o köyü böldürmeyiz" şeklinde baktığı Kürt illerine ve Kürt siyasetine özgü gibi görülüyordu.

² Çetinkaya bu seçkin tavrın Türk sağını yakından etkilemiş bir muhafazakâr olan Gustave Le Bon'un yaklaşımında izini sürüyor. Konu hakkında daha ayrıntılı bir tartışma için: Çetinkaya, 2008.

³ Bu tavrı eleştirel bir şekilde ele alırken, söz geçen çatık kaşlı çağrışımın en azından bir bölümünün Türkiye'de devrimci mücadele içinde yer alan çok sayıda insanın yaşamlarını yitirmiş ve büyük acılar yaşamak zorunda bırakılmış olmalarından kaynaklı olduğu gerçeğini de hatırlamak lazım elbette.

⁴ Ayşen Uysal, şu uyarıyı yapıyor:

Gerçi, her ne kadar politize olmayan gençlere doğru bir genişleme olsa da, esasında örgütlü ve sokak pratiği olan gençlerin (ve diğer kuşakların) eylemlerin temel aktörü olduğunu göz ardı etmemeliyiz. Yine bence göz ardı edilmemesi gereken bir başka nokta da, medyanın eylemleri konu edindiğinde daha çok beyaz yakalılar ve örgütsüz gençleri ön plana çıkarması nedeniyle hareketin yeni bir orta sınıf hareketi olarak kolayca etiketlenmesi. Oysa ki eylemlerin mekânsallığı, her mahalle, ilçe ve kentte o mekânın toplumsal özellikleri ile etkileşim hâlinde eylemler farklı bir sınıfsal kimliğe ve politik renge göre biçimleniyor. (Uysal, 2013: 78)

Farklı şehirlerin ve mahallelerin, benzerlikleri ve farkları hakkında fikir edinebilmek bakımından *Express Dergisi*'nin Gezi Parkı Özel Sayısı'ndaki "Her Yer Taksim, Her Yer Direniş" bölümüne de bakılabilir: *Express Özel Sayı*, Sayı: 136, Haziran-Temmuz 2013, 10-24.

⁵ Ollman'ın içsel ilişkiler felsefesine dayandırdığı diyalektik yöntem aracılığıyla Gezi Parkı Direnişi'ne çok boyutlu olarak bakmak ve yine bu hareketi bir bütünlük içinde

anlamak için pek çok olanak sunmaktadır. Ancak bu kavram setiyle direnişi anlamaya çalışma çabası çok daha uzun süreli ve incelikli bir çalışma gerektirmekte, bu yazının kapsamını aşma riski içermektedir. Bu sebeple sadece Ollman'ın tarihi geriye doğru okuma uyarısını hatırlatmakla yetiniyorum. Diyalektik ile Gezi Direnişi'ni analiz etmeyi öneren bir makale için bkz: Atılğan, 2013.

⁶ *Hashtag*, başta Twitter olmak üzere çeşitli sosyal medya kanallarında kullanılan ve başına # işareti koyarak bir konuya dikkat çekmeyi sağlamaya dönük bir etiket.

⁷ Onaylama, onaylamama ve konuşmayı toparla anlamına gelen el işaretlerine ulaşmak için bkz. http://www.istanbuldaneoluyor.com/wp-content/uploads/2013/06/isaret_dili.jpeg

⁸ Buradaki değerlendirmeler park forumlarının raporlarından ve kendi katıldığım forumlardan edindiğim izlenimlere dayanıyor.

Kaynakça

Aktay Y (2013). Sunuş. *Stratejik Düşünce Enstitüsü Taksim Gezi Parkı Eylemleri Raporu*, 4-11.
Atılğan G (2013). Diyalektik ile 'Gezi'nmek: Dans'a Davet. *Duvar Dergisi*, Sayı: 9, Temmuz-Ağustos 2013, 20-26.

Bensaïd D (2010). *Marx Kullanım Kılavuzu*. Çev. V Yalçın Toklu, İstanbul: Habitus.

Birdal S C (2013), 'Kaçak Anı' ya da 'Tarihin Tüylerini Tersine Taramak'. *Birikim Dergisi Web Sayfası*, <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=992&makale=%93Ka%20An%20FD%94%20ya%20da%20%93Tarihin%20T%FCylerini%20Tersine%20Taramak%94>. Son erişim tarihi, 07.07.2013.

Bora T (2013). Beyaz yakalı işsizliğinin ardında ne var? http://www.radikal.com.tr/hayat/beyaz_yakalilarin_ismyaninin_ardinda_ne_var-114010. Son erişim tarihi, 12.08.2013.

Çetinkaya Y D (2008). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. *Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim*, İçinde: Y D Çetinkaya (der.), İstanbul: İletişim, 15-65.

Çetinkaya Y D (2013). Tarih, Siyaset ve 2013 Bahar Ayaklanması. *Toplumsal Tarih*, Sayı: 235, 30-37.

Günçikan B (2013). Gezi'de Olanlarla Kürdistan'da Olanları Bağlayacak Sahici Bir Dile, Siyasi Bir İradeye İhtiyacımız Var. Nazan Üstündağ ile söyleşi, *Mesele*, 79, 22-25.

Harvey D (2013). *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. Çev. A D Temiz, İstanbul: Metis.

Michael-Matsas S (2013). Diyalektik ve Devrim, Şimdi. *Yeni Yüzyılda Diyalektik*, İçinde: B Ollman, M Smith (der.), Çev. Ş Alpagut, İstanbul: Yordam, 223-243.

Ollman B (2006). *Diyalektiğin Dansı: Marx'ın Yönteminde Adımlar*. Çev. C Saraçoğlu, İstanbul: Yordam.

Örgüt mü lensek acaba? (2013). http://gezibrosur.files.wordpress.com/2013/06/orgut_mu_lensek1.pdf. Son erişim tarihi, 21.08.2013.

Temiz A D (2013). Sunuş. İçinde: D Harvey, Çev. A D Temiz, *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*, İstanbul: Metis, 9-26.

Tonak E A (2013). Haziran Direnişi Üzerine Tahayüller. *Toplumsal Tarih*, Sayı: 235, 26-29.

Tuğal C (2013). Gezi Hareketinin Ortak Paydaları ve Yeni Örgütlülük Biçimleri. <http://t24.com.tr/haber/gezi-hareketinin-ortak-paydolari-ve-yeni-orgutluluk-bicimleri/233416>. Son erişim tarihi, 18.08.2013.

Uysal A (2013). Polis halkı isyana teşvik eder mi? Protesto eylemlerinin kaynağı olarak polis şiddeti. *Birikim*, Sayı: 291-292. Temmuz-Ağustos 2013, 77-83.